בס"ד

– הגליון השבועי של קהילת מכון –

יגדיל תורה

גליון מספר: 61

פרשת לך לך

העלון מוקדש להצלחת נוחי בן זהבה ויוסף דורון בן דזי

מאור - 0542390375

לרדת למצרים זה עמידה בניסיון?

הרב יעקב דואני / רב במכון יגדיל תורה ומחבר הספר בית חם

בפרשתנו (יב, א), אברהם אבינו מקבל את הניסיון הראשון שלו והוא:

וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ:

ואברהם אבינו מקיים גזירת המלך:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת שָׂרַי אִשְׁתּוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן אָחִיו וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכָשׁוּ וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אַרְצָה כְּנָעַן

אך לאחר מכן, כאשר הוא מגיע אל הארץ המובטחת, מקבל אברהם את הניסיון השני: וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ.

ובמקום לבטוח בקב״ה ולהישאר בארץ, אברהם אבינו עוזב את הארץ המובטחת ויורד מצרימה: וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ.

לא רק שהוא עוזב את הארץ המובטחת, הוא הולך למקום שמלא בפריצות ועריות וכמו שקרה בהמשך: וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרָיְמָה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִוא מְאֹד: וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה וַתֻּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פַּרְעֹה:

ולא ייתכן לומר כי אברהם לא ידע את טיב מעשיהם, שכן מובא שהוא הזהיר את שרה אשתו בטרם כניסתם לשם: אִמְרִי נָא אֲחֹתִי אָתְּ לְמַעַן יִיטַב לִי בַעֲבוּרֵךְ וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֵךְ:

א״כ, יש לנו לשאול, כיצד אברהם אבינו עושה דברים שכאלו, ואיך חז״ל מגדירים זאת שהוא עמד בניסיון? וכמו שאומרת המשנה באבות (פ״ה, מ״ג): עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם.

ובאמת הרמב״ן תמה על מעשיו: "ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלקים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלהים ברעב

<< המשך הדבר תורה בעמוד האחרון>>

התפילה כמפגש עם עצמנו

הרב אמיר אזולאי/ רב במכון יגדיל תורה מחבר הספר על שלושה דברים

הקדמה:

לפני מספר שנים לא ארוך, מדינת ישראל חוותה את אחד האירועים הכואבים ביותר שהתרחשו במרחב הציבורי. שלושה נערים תמימים שהיו בדרך אל ביתם ממוסדות הלימוד שלהם, נחטפו ונרצחו בידי בני עוולה.

לפתע פתאום, עם הישמע דבר חטיפתם האכזרית, החלו כל קצוות העם להתאחד. כל גווני העם השונים, העסיקו את מוחם וליבם בציפייה עמוקה "ושבו בנים לגבולם".

בכל רחבי הארץ נערכו עצרות תפילה, רבים קיבלו על עצמם מעשים טובים והחליטו לשפר את מעשיהם, והכל נעשה מתוך משאלת לב כמוסה וחרישית, לראות את התשדיר המיוחד שמבשר על שובם של הבנים- בריאים בגופם ונפשם, שבים אל חיק משפחותיהם.

אלא שכולנו זוכרים את סופו הטראגי של הסיפור- לאחר מספר שבועות של אחדות כללית ותפילות עמוקות, נמצאו הנערים ללא רוח חיים. כמדומני שאי אפשר לתאר במילים את הכאב הגדול שחש רוב הציבור לנוכח הידיעה על מציאת גופותיהם של הנערים התמימים.

אלא שלצד הכאב הגדול, צפה תחושה כואבת נוספת בקרב הציבור, תחושה שאינה זכתה לעניות דעתי להתייחסות הולמת, ובשל כך יצרה משקעים עמוקים בקרב הציבור המאמין בישראל. התחושה הזו הייתה אכזבה עמוקה. רבים לא הצליחו להבין כיצד למרות כל התפילות הכנות והעמוקות, בסופו של דבר התבשרנו לרעה.

אכן אפשר היה לשמוע גם טענות הפוכות שאמרו "הקב"ה הוא איננו כספומט" וכדו', אך ברמה הציבורית נוצרו משקעים עמוקים בנוגע למהותה וכוחה של התפילה. באופן תת מודע קיבלה התפילה גוון מסוים של חוסר אמינות בעיני הציבור.

למען האמת, תחושות מעין אלו מלוות את הציבור פעמים רבות כאשר הם חשים שתפילותיהם אינם נשמעות.

אולם בנקודה זו, צריכים אנו לעצור ולשאול האם זוהי כל מטרת התפילה? האם תפקידה של התפילה הוא רק לשמש כאמצעי שבאמצעותו נוכל לקבל מענה ראוי לכל בקשות ליבנו הכמוסות? האם התפילה היא מעין "כספומט" המשרת כל משאלת לב באשר היא?

הרב קוק זצ"ל, התייחס לשאלה זו, ושלל את התפיסה שממנה היא נובעת מכל וכל. נעיין בדבריו (אורות התפילה, עמ' 107):

התפילה - כמה מגוחכת היא לפי ההבנה ההמונית. מתפלל האדם אל האלקים האדיר על הכל. והוא פועל אצלו את המבוקש שלו; מתפעל הוא האלקים מדיבוריו של האדם, ומתעורר וממלא את חפצו אחרי שיכביד עליו בבקשותיו. היש לך חרוף וגידוף, חשכה ושקרות גדולים מזה? והיש אפוא להתפלא אם העומדים במעמד תרבותי, ורואים את עצמם בתורה משכילים וכנים, שהם מואסים את התפילה!

תחילה מסביר הרב, שהתפילה כפי שהיא מצטיירת בעיני ההמון היא מגוחכת לחלוטין. לפי תפיסה זו, האדם מתפלל אל השי"ת, אל המלך הגדול השולט בכל ההוויה, והוא, ממרום שיבתו משנה את החלטותיו ואת רצונו בהתאם לדברי החנופה של האדם המתפלל או בהתאם לחביבות האדם שעומד מולו בתפילה.

הבנה זו מציירת את מערכת היחסים בין האדם לבורא, בדומה ליחס שבין השליט הרם לנתיניו. במידה מסוימת היא הופכת את השי"ת למלך רודן שגוזר גזרות על עמו, שרצונו משתנה בהתאם למנחה או לדברי החנופה שיערכו נתיניו לפניו.

מחשבה שכזו יוצרת מעין מבט מזלזל באלוקות האיתנה. היא הופכת את הקב"ה, שמצד האמת אין לנו כלל כלים להכיל את ולתפוס את גדולתו העצומה, למלך אנושי לחלוטין. בנוסף לכך, היא הופכת את כל מושג התפילה למעין טקס פרמטיבי הדומה במהותו לעבודת אלילים קדומה, עבודה שחלפה מן העולם לחלוטין.

מובן הוא אפוא, שהתפילה נתפסת בעיני אנשים משכילים ונבונים, בעלי מחשבה בוגרת וכנה על המציאות, כאל דבר מגוחך ומאוס שאין לו כל שייכות לעולמנו המתקדם. ממילא יעדיפו הם לדבוק באידיאולוגיות אחרות שמציעות אלטרניטיבה אחרת שלדידם איננה מורידה מכבודו ומעלתו של הבורא.

ניתן לראות, שהרב שולל בצורה נחרצת את המחשבה שכל

מהותה של התפילה היא בקשת צרכים ממלכו של עולם, ושינוי גזר הדין המר ע״י הפצרותינו. אם כן, לא נותר אלא לברר מהי באמת מהותה של התפילה.

התפילה כמפגש:

את התפילה אנו פוגשים כבר בראשיתה של התורה הקדושה. כבר בתחילתו של ספר בראשית, עניינה העמוק של התפילה נגלה אלינו.

חז״ל, מזהים את התפילה בתוך סיפורי התורה אודות מעשיהם של אבותינו כפי שהם מופיעים בספר בראשית. נעיין בדבריהם (ברכות כו:), ומתוך המילים הנרדפות שמעניקה התורה לתפילה, נעמוד על מהותה ועל עניינה העמוק של התפילה:

אברהם תקן תפלת שחרית - שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר ויעמד פינחס ויפלל; יצחק תקן תפלת מנחה - שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה, שנאמר תפלה לעני כי - יעטף ולפני ה׳ ישפך שיחו, יעקב תקן תפלת ערבית - שנאמר ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה, שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי.

חז״ל מזהים שישנם שלושה ביטויים שונים שבהם משתמשת התורה על מנת לתאר את תפילת האבות. הביטויים הם: א. ׳עמידה׳ ב. ׳שיחה׳ ג. פגיעה.

שלושת הביטויים הללו, מייצגים את מהותה העמוקה של התפילה. נתבונן בהם מעט. למען הסדר הטוב נתבונן בהם מן הסוף להתחלה:

אצל יעקב אבינו, הוענקה למילה ׳תפילה׳ המילה הנרדפת ׳פגיעה׳. משמעותה של המילה ׳פגיעה׳ היא: ׳פגישה׳- להיפגש עם מקום, אדם, או עצם כזה או אחר. אם כן לפיכך ניתן לומר שמהותה של התפילה היא ׳פגישה׳, אנו ניפגשים בתפילה עם דבר מה, שאיננו נפגשים עמו בדרך קבע אלא רק בזמנים הידועים שבהם עומדים אנו ונושאים תפילה לשמי מרום.

הביטוי הבא שמתאר את התפילה, הוא הביטוי ׳שיחה׳. משמעותה של השיחה היא דיבור. הביטוי השלישי הוא ׳עמידה׳. העמידה היא בעצם עצירה מכל שטף החיים, מכל העומס הגדול העוטף אותנו. היא זו שמאפשרת לנו להתבונן בעומק החיים והמציאות, מבלי שתהיה דעתנו מוסחת מכלל רעשי הרקע שעוטפים את עולמנו ללא הרף.

אם נבקש לקבץ את שלושת הביטויים הללו לכדי משמעות אחת ולתאר באמצעותה את התפילה, נקבל את ההגדרה הבאה: התפילה היא פגישה עם דבר מה, שנעשית באמצעות דיבור ושיח, שעל מנת לעשותה יש לעמוד, לעצור שטף החיים ולהתבונן מעבר לשגרה המייגעת.

אלא שמיד עולה כמו מאליה השאלה המתבקשת: מהו אותו מפגש עליון? עם מה אנחנו נפגשים בתפילה?

להיפגש עם עצמנו:

התשובה לכך היא ברורה וחד משמעית: בתפילה אנחנו נפגשים בראש ובראשונה- עם עצמנו. וכפי שכותב הרב קוק זצ״ל (עולת ראי״ה עמ׳ יא׳):

הנשמה היא תמיד מתפללת. היא עפה ומתרפקת על דודה בלא שום הפסק כלל, אלא שבשעת התפילה המעשית הרי התפילה הנשמתית התדירה מתגלה בפועל. וזהו עידונה ועינוגה, הדרה ותפארתה של התפילה שהיא מתדמה לשושנה הפותחת את עליה הנאים לקראת הטל או נוכח קרני השמש המופיעות עליה באורה, ולכן ׳הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו

הרב פותח את דבריו בקביעה יסודית ״הנשמה תמיד מתפללת״. כמובן שאין כוונתו שהנשמה עומדת כל היום כולו בתפילת שמונה הכתובה בסידורי התפילה שלנו, אלא כוונתו העמוקה היא שהנשמה תמיד עורגת וכוספת אל המקור שממנה היא באה, אל צור מחצבתה. הנשמה משתוקקת תדיר להתחבר לריבונו של עולם.

כאשר אנחנו פותחים את הסידור ומתפללים אנו בעצם מתחברים לתפילתה המתמדת של הנשמה. אנו מחברים גם את הגוף, את הצד המעשי שבנו אל תפילתה העמוקה של נשמתנו שמתרחשת תדיר במרחבי חיינו הנעלמים ואיננה פוסקת לעולם.

במילים אחרות, התפילה המעשית, דהיינו תפילותינו

הסדורות- שחרית, מנחה ומעריב, הם הכלי שמאפשר לנו להתחבר אל נשמתנו, אל מי שאנו באמת. בתפילה אנו נחשפים אל הצד העמוק ביותר שבאישיותנו שמייצג את האופי האמתי והמדויק ביותר שלנו. אופי זה מסתתר רוב הזמן תחת מעטה החומריות העב ואינו מתגלה במלוא עוצמתו בד"כ. כאשר אנו מתפללים, ומבטאים את העניינים הנשגבים שטמנו חז"ל בתוך ברכות התפילה, אנו בעצם מבטאים את מי שאנו באמת. כאשר אנו מבקשים בלב כוסף על בניינה השלם של ירושלים והמקדש, ועל קיבוצם של כלל קצוות העם, אנו בעצם מבטאים את רצונותיה הכנים ביותר של הנשמה שלנו, את הרצונות החזקים ביותר של האישיות שלנו.

ממילא כאשר אין אנו מתפללים זמן רב, או שתפילתנו אינה עם כוונה ראויה, אנו יוצרים פער גדול הנשמה שלנו לבין הגילוי שלה בפועל בחיי המעשה. וכפי שכותב הרב:

התפילה מבקשת מהנשמה את תפקידה. כשעברו ימים ושנים בלא תפילה בכוונה, מתקבצות בלב אבני נגף רבות שמרגישים על ידן כבדות רוח פנימית.

כאשר אדם איננו מתפלל, וממילא איננו מחבר בין חיי המעשה לחייה של הנשמה, הינו כמי שמנותק לחלוטין מחייו הרוחניים, מהטבע האמיתי והעמוק ביותר שלו. לפתע, בעיקר רצונות גשמיים ונמוכים ימלאו את לבבו. לא תהיה בנשמתו דרישה עמוקה לרוחניות מחיה, לצד הגדול והנשגב ביותר שבחיים.

אולם, צריכים אנו לדעת שמצב שכזה הוא בר תיקון:

וכשרוח הטוב חוזר, ומתנת התפילה ניתנת ממרומים, הולכים בכל תפילה ומתפנים אותם המכשולים, והסכרים הרבים, אשר נקבצו בנחל הנובע של נשמת החיים העליונה, הולכים וסרים. אמנם לא בבת אחת נמנה החסרון, אבל הולך הוא ומתמלא, והצוהר של התפילה הולך ומגלה את אורותיו.

זוהי אפוא אחת המטרות הגדולות ביותר של חיינו, להיפגש כמה שיותר עם המרחב הנשמתי שבנו ע"י התפילה, ולהאיר באמצעותו את חיי המעשה כולם, עד כי יחשב לו לאדם ש'מתפלל כל היום כולו'.

כיצד אופן הכריעה בתפילה שמונה עשרה?

הרב מאור תורג'מן / יו"ר מכון יגדיל תורה

איתא בגמרא בברכות דף כח עמוד ב

ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי: המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה; עולא אמר: עד כדי שיראה איסר כנגד לבו; רבי חנינא אמר: כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך. אמר רבא: והוא – דמצער נפשיה ומחזי כמאן דכרע.

רי"ף, רא"ש, טור- אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה פירוש שיהיו בולטין הקשרים שפרקי חוליותיו.

מהי כוונת עולא:

עוד בגמרא מובא שעולא אמר- עד שיראה איסר כנגד לבו-

טור בשם רש"י – שיכרע עד שיראה שני קמטים אחד למעלה מן הלב ואחד למטה וכרוחב איסר ביניהם.

והב"י כתב שאינו מבואר יפה בדברי הטור, שכן לשון רש"י היא: "איסר שני קמטים אחד למטה ואחד למעלה וכאיסר רוחב בשר באמצע".

ורבינו יונה פירש רש"י דכל כך צריך לשחות שחבירו העומד כנגדו לא יוכל לראות כנגד לבו אלא שיעור איסר,

והד"מ (ב*) כתב שישחה כ"כ עד שהטבור שעונד כנגד לבו יעשה גומא וראה כמו איסור שכן דרך בשעה שאדם שוחה שהטבור נכנס כלפי פנים ונעשה גומא קטנה כמו איסר שהוא קטן.

והערוך פירש כשכופף אדם מתקפל טבורו בתוך מעיו ונראה הסחוס והוא צפור נפש שבשילהי החזה באמצעיתו בולט והוא כשיעור איסר.

רבינו האי- פירש שהכוונה לא שיראה איסר כנגד לא ליבו, אלא שהוא יראה איסר שכנגד ליבו דהיינו שיכוף ראשו כאגמון שאז רואה איסור שמונח כנגד לבו ולא שישחה גופו וראשו זקוף.

והרשב"א כתב שכוונת רבינו האי שיכוף את ראשו כאגמון שאז רואה איסר שהוא מונח בארץ כנגד לבו, ואין הכוונה שיחצה קומתו לשני חלקים ויכופנה כשהיא מוצגת, וזהו שכתב רבינו בסמוך אצל מה שפירש רבינו האי בכרע כי חיזרא וזהו כפירושו שפירש שיראה איסר כנגד לבו.

פסיקת הלכה:

השו"ע פסק: "המתפלל, צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה; ולא יכרע באמצע מתניו וראשו ישאר זקוף, אלא גם ראשו יכוף כאגמון".

המ"ב (י) כתב שפקק הוא לשון קשר, וכוונת השו"ע לומר שמחמת הכריעה בולטים הקשרים של החוליות.

הבה"ל כתב שה"ה בכריעה שעושה אחר שסיים תפליתו נמי דינא הכי- כמבואר בסימן קכ"ג סעיף א'.

שאלת השבוע

כשהוא חולה או זקן עד כמה צריך לכוף את ראשו בתפילה?

ר׳ עדיאל בן חמו—זכה בשובר לרכישה בקורסים של 100 ש״ח

את הפתרונות יש לשלוח למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום רביעי

myagdiltora@gmail.com / 0542390375

מזל״ט ואיחולים

העלון מוקדש לרפואת חנה אזולאי בת סוליקה

ולעילוי נשמת מסעוד בן עיישה ושרה בת חנה

ודוד רחמים בין עישא ואברהם ז״ל

ניתן לשלוח מזל״ט או איחולי ברכה למייל או לוואטאפ של המכון עד יום חמישי.

>> המשך הדבר תורה מעמוד השער >>

יפדנו ממות„. ומסיים: "ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה. במקום המשפט שמה הרשע והחטא„.

מנגד, הרש״ר הירש מיישב את הקושיא הראשונה. ״אחד היה אברהם״ (יחזקאל פרק לג), הוא היה הראשון בדורו שקרא בשם ה׳, זה היה חדש עבורו ועבור העולם ולא ידע את הנהגת ה׳ במלואה. לא ניתן להאשים אותו שהיה צריך להישאר בארץ כנען ולסמוך על הקב״ה שיפרנס אותו, מפני שרק בהמשך זה נודע לנו על ידי האכלת המן במדבר, ובכלל אסור לאדם לסמוך על הנס (קידושין דף לט). ומדוע דווקא ירד למצרים?

מסביר אור החיים, שעד עתה לא ידע כי יש סיכון בדבר, וכמו שכתוב: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצְרָיְמָה וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרַי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ: רק כאשר הוא מתקרב למצרים ומבין מי העם שמולו, הוא מבין את הסיכון שבדבר, ולכן הוא מתחיל לעשות כל השתדלות בשביל להינצל.

לפי זה יוצא, שהניסיון של אברהם היה שמצד אחד הקב״ה הבטיח לו שיטיב את זה זרעו בארץ, ומאידך יש רעב והוא הצטרך לרדת מהארץ, ועוד להסתכן באומה מלאת טומאה שכזאת.

שבת שלום!